تاوتوێی خەسارناسانەی بڕیاری مەحرەمێتی / هاوسەرگیریی کاتی لە ئێران

نووسەر: کامیل ئەحمەدی[1]

پوختە

بە گوێرەی یاسا و فیقهی ئیسلامی هاوسەرگیریی هەمیشەیی و کاتی، تاکە شێوازەکانی هاوسەرێتی لە ئێرانن. بەشێک لە هاوسەرگیریی کاتی لە چوارچێوەی بڕیاری مەحرەمێتی لە بەشە نەریتییەکانی کۆمەڵگادا باوە. یاسا لە بارەی بڕیاری مەحرەمێتی کە ڕێخۆشکەری هاوسەرگیریی پێشوەختەیە و لێکەوتەی کۆمەڵایەتی و دەروونی بەربڵاوی بەتایبەت بۆ کچان هەیە، بێدەنگی هەڵبژاردووە و چاودێری بە سەردا ناکات. ئەو لێکۆڵینەوانەی کە هەتا هەنووکە ئەنجام دراوە، زیاتر بۆ داکۆکیکردن لە سەر هاوسەرگیریی کاتی بووە و بە شێوەی بەربڵاو ئەم دیاردە کۆمەڵایەتییەیان تاوتوێ نەکردووە. لەم توێژینەوەدا بۆ یەکەم جار، بنەمای مێژوویی، ئایینی، یاسایی و کۆمەڵایەتی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی لێک دەدرێتەوە. هەروەها بە کەڵک وەرگرتن لە ئاراستەی چۆنایەتی و چەندایەتی و بە کارهێنانی شێوازی پێش زەمینەدۆزی، ئەم دیاردە لە سەر ئاستی هەر سێ کەلانشاری تاران، مەشهەد و ئیسفەهان لە ساڵانی 1395 – 1396 بە شێوەی گشتگیر خوێندنەوەی بۆ دەکرێت. ئەنجامەکانی ئەم توێژینەوە دەریدەخا کە ڕابواردنخوازی و ئاسانکردنی مەرجەکانی منداڵهاوسەری دیاردەی تەوەریی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتین کە دەبێتە هۆی بەدناوی بەتایبەت بۆ ئافرەتان و بێچمگرتنی زەینییەتی نەرێنی پیاوان بەرامبەر بە هاوسەرگیریی هەمیشەیی. لەم توێژینەوەدا هەوڵ دراوە دیوە ئاشکرا و شاراوەکانی هاوسەرگیریی کاتی و بڕیاری مەحرەمێتی بە بێ ڕوانگەی لاگرانە و بە شێوەی زانستی لێک بدرێتەوە بۆ ئەوەی ڕوانگەیەکی ڕوون و وورد لە بارەی ئەم دیاردە کۆمەڵایەتییە بێتە دی و ڕێکارێکی بنەمایی و واقیعبینانە بخرێتە بەر دەم بەرپرسانی جێبەجێکار و یاساداڕێژ. هیوادارین بە پێی ئەم ڕێگە چارانە، ناوەندی هاوسەرگیریی کاتی لە ئێران لە سۆنگی یاسایی و کۆمەڵایەتییەوە ڕێک بخرێتەوە، بە جۆرێک مافەکانی ئافرەتان و منداڵانی تێدا پێشێل نەکرێ، بنیاتی بنەماڵە و پێگەی هاوسەرگیریی هەمیشەیی بپارێزرێت.

وشە کلیلییەکان: هاوسەرگیریی کاتی، سیغە، بڕیاری مەحرەمێتی، هاوسەرگیریی پێشوەختەی منداڵان، ژنان

---

[1]- خەڵکناس و لێکۆڵەر
kameel14@hotmail.com
http://kameelahmady.com

ئارەزووی سێکسی یەکێک لە ئارەزووە سەرەکییەکانی مرۆڤە کە دەبێ بە دروستی و بە دوور لە درێغی و تووندڕەوی تێر بکرێت. ئەگەر ئەم خواستە بە تەواوەتی سەرکوت بکرێ یان تێرکردنی بە لارێدا ببرێ و تووشی کێشە بێ، ئەوە کەسەکە لە حاڵەتی هاوسەنگی و گووران دەترازێ و لە ژیانیدا کۆمەڵێ کێشەی بۆ ساز دەکا و دەبێتە هۆی نەخۆشی ڕۆحی و دەروونی و تەنانەت جەستەیی. نۆرمە سێکسییەکان لە هەموو کۆمەڵگاکاندا هەن. ئەم نۆرمانە هەندێ کارکردی پەیوەندیی سێکسی پشتڕاست و هەندێکی دیکە ڕەت دەکاتەوە. ڕفتاری سێکسی مرۆڤ هەمیشە ماناداراە و ئەندامانی کۆمەڵگا لە ڕەوتی بە کۆمەڵایەتیبوونیاندا فێری ئەم نۆرمانە دەبن. بەم پێیە ڕفتارە سێکسییە قبووڵکراوەکان لە کەلتووڕێکدا لەگەڵ ڕفتارە سێکسییە قبووڵکراوەکانی کۆمەڵگایەکی دیکە فەرقی هەیە. و ئەمە ئەوە پیشان دەدا کە مرۆڤ لە کەلتووری خۆیدا فێری کاردانەوەی سێکسی دەبێت.

لە مێژووی دوو هەزار ساڵەی ڕۆژاوا، پاڕادایمگەلی جۆراوجۆر بە سەر کەلتووری سێکسیدا زاڵ بووە. کۆنترینیان گومانی ئایینیی / ئەخلاقییە کە لە وانەکانی ئایینی مەسیحییەوە سەرچاوەی گرتووە و لە بنەڕەتەوە لە سەر بناغەی بە تاوانزانینی دامرکاندنی ئارەزووی سێکسی لە دەرەوەی چوارچێوەی باو (هاوسەرگیری) و هەوڵ بۆ ڕەتکردنەوە یان کۆنترۆڵی خەستی ئارەزووی سێکسی ڕەگی داکوتاوە. هەتا سەرهەڵدانی سەردەمی ڕۆشنگەری، واتە سەدەی هەژدەهەم، بەردەوام گومانی ئایینی – ئەخلاقی بە سەر پەیوەندییە سێکسییەکاندا باڵادەست بوو. بەڵام لە سەدەی نۆزدەهەم بەم لاوە، لەگەڵ سەرهەڵدانی سەردەمی مۆدێرن، عەشقی ئێحساسی وەک بێچمێکی مۆدێرن و تاکخوازانەی ڕفتاری سێکسی تا دەهات زیاتر دەبوو بە بەدیلی سەرچەشنی پێشمۆدێرن. بە پێی ئەم گەۆڕینە، هەندێ لە لێکۆڵەران، عەشق لە سەردەمی مۆدێرندا بە بەرهەمی سکۆلاری ڕۆژاوا دەزانن (Beck,1995). لەگەڵ ڕەوشە نەریتییەکان، زۆر ڕەوشی لیبرالتر لە پەیوەندیی لەگەڵ هۆگرییە سێکسییەکان بەدی هاتن کە بە شێوەی تایبەت لە دەیەی 60ـی زایینی بەهێز بوون. هەندێ لە خەڵک بەتایبەت ئەو کەسانەی کە لە ژێر کاریگەری ئامۆژە مەسیحییەکان لە کەلتووری ڕۆژاواییدان، پێیان وایە پەیوەندیی سێکسی لە دەرەوەی بازنەی هاوسەرگیری شیاو نییە، ئەگەرچی زۆر کەس باوەڕیان وایە کە چێژی سێکسی لایەنی باش و گرنگی ژیانە. لە بەرامبەردا هەندێ داکۆکی لە سەر پەیوەندیی سێکسی لە دەرەوەی بازنەی هاوسەرگیری دەکەن و لە هەمبەر چالاکییە سێکسییە جیاوازەکان (ڕفتاری سێکسی لە دەرەوەی بازنەی هاوسەرگیریی فەرمی و زک و زا) نەرمی‌نوێنن. لە زۆرێک لە وڵاتانی ڕۆژاوایی لە ماوەی سێ ساڵی ڕابردوودا ڕەوشە سێکسییەکان ئازادتر و کراوەتر بوون. لە فیلم و نواندنەکاندا

دیمەنگەلێک پیشان دەدرێن کە پێشتر قبوولنەکراو بوو و بابەتەکانی پۆرنۆگرافی بۆ زۆربەی گەورەسالان کە خوازیارین زۆر بە ئاسانی دەست دەکەوێت. (گیدنز، 1389)

وێنەی 1. لە ئەنجامی شۆڕشی سێکسی لە دەیەی 70ـی زایینی لە ڕۆژاوا، پەیوەندیی سێکسی لە دەرەوەی بازنەی هاوسەرگیری جۆرێک هەڵبژاردەی تاکەکەسی و وەک نموونەی ماف لە سەر لەش دەهاتە هەژمار.

ئایینە یەکتاپەرستییەکان هەوڵیان داوە ئەم ئارەزووە سروشتییە بەیاسایی بکەن و بە شێوەی جۆراوجۆر، شوێنکەوتووانی خۆیان لە ترازان لەم ڕێکارانە قەدەغە دەکرد. لەم نێوانەدا، ئایینی ئیسلام سەرنجێکی تایبەتی پرژاندووەتە سەر خستنە ڕووی سەرچەشنی ڕفتارێکی سێکسی، و گرنگییەکی تایبەتی داوە بە ڕێگری، چاکسازی و چارەسەری نەشیاو، بە لاڕێداچوون و کێشە سێکسییەکان؛ چوونکە گەشە، پێشکەوتن، بەختەوەری و کەماڵی مرۆڤ، چاکسازی و پەروەردەی نەوە، درێژە دان و پاراستنی ڕەچەڵەک لە ڕێگەی دروست، درێژە دان و تۆکمە بوونی سیستەمی بنەماڵە و بە دوایدا پاکیی کۆمەڵگا، لە پارێزراوی و پاکبوونەوە لە جۆرەکانی ئەم بە لاڕێداچوونە و هەروەها نەبوونی ئەم کێشانەدا دەبینێت. مۆدێلی ئیسلامییانەی پاراستنی ڕفتاری سێکسی لە دوو ڕەهەندی پاکداوێنی و خۆپارێزی سێکسی و هاوسەرگیری (تێرکردنی شیاو و ڕەزامەندانەی ئارەزووی سێکسییەکان لە ڕێگەی هاوسەربژێری) پێک دێت. ئەم دوو ڕەهەندە، سنووردێکی بەربڵاو لە بنەما و بەرنامەکان لە ئاراستەی گۆڕانی مرۆیی لە کاتی لە دایکبوونەوە هەتا دواساتی ژیان (چاودێری، کۆنترۆڵ، ڕێنوێنی و پەروەردەی سێکسی، ئامادە کردن و ڕاهێنانی سێکسی لە کاتی هاوسەرگیری، ڕاهێنانی سێکسی و شێوازی هاوباخەڵی و چاکسازی و چارەسەری نەشیاوییە سێکسییەکان) لە خۆ دەگرێت (نورعلیزادە، 1388). ئایینی ئیسلام، تێرکردنی ئارەزووی سێکسی لە سیستەمی بنەماڵە و لە

سای هاوسەرگیری، وەک بابەتێکی پەسندکراو دێنێتە هەژمار و داکۆکی لە سەر دەکا و ڕێگە بە مرۆڤەکان دەدا کە ئارەزووی سێکسی خۆیان لە ڕێگەی تێکەڵبوون لەگەڵ هاوسەرەکانی خۆیان تێر بکەن. بە پێی پێناسەی کۆمەڵناسی، هاوسەرگیری کردەوەیەکە کە لە سەر پەیوەندیی سێکسی پەیوەندیی نێوان دوو ڕەگەزی بەرامبەر دادەمەزرێنێت (ساروخانی، 1385). هاوسەرگیری و پێکهێنانی بنەماڵە لە حاڵەتێکدا بۆ سیستەمی کۆمەڵایەتی گشتی، کارکردی ئەرێنی هەیە کە لە کات و لە بارودۆخی گونجاودا ئەنجام بدرێ، دەنا لێکەوتە و خەسارەتی تاکەکەسی و کۆمەڵایەتی بێژوماری لێ دەکەوێتەوە.

هاوسەرگیری لە ئێران بە پێی ئایینی ئیسلام و بەها ئایینییەکانە. بە پێی یاسای مەدەنی کۆماری ئیسلامی ئێران کە سەرچاوەگرتوو لە فیقهە دوو چەشنی هاوسەرگیریی هەمیشەیی و هاوسەرگیریی کاتی (سیغە یان کاتی)، شەرعی و یاساییە. لە هاوسەرگیریی هەمیشەیی، هەر دوو هاوسەرەکە بە بێ سنووردارییە زەمەنی و دیاریکردنی ماوەیەکی دیاریکراو، بە پێی ئایینی ئیسلام و یاساکانی ئێران پەیمانی ژن و مێردیی دەبەستن؛ بەڵام لە بڕیاری مەحرەمێتی / هاوسەرگیریی کاتی کە لە گوتاری ئیسلامی و کۆمەڵایەتیدا ڕا و بۆچوونی جیاوازی زۆر لە سەرە، هاوسەرەکان بە پێی ئایینزای شێعە و مادەی 1075ـی یاسای مەدەنی ئێران پێکەوە پەیمان دەبەستن کە ماوەیەک پێکەوە مەحرەم بن و یان پەیوەندیی ژن و مێردییان هەبێت. پاش تێپەڕینی ماوەی دیاریکراو، هاوسەرگیرییەکە خۆ بە خۆ هەڵدەوەشێتەوە و پێویست بە تەڵاق ناکات.

لە ڕوانگەی کارناسانی ئایینییەوە بڕیاری مەحرەمێتی هەمان هاوسەرگیریی کاتییە کە لە نێوان کچان و کوڕان ئەنجام دەدرێ؛ و دەتوانێ بە هۆکارگەلێکی وەکوو دەرفەتێک بۆ ئاشنابوونی بەر لە هاوسەرگیری بێ یان ئەوەی کە لەو شوێنانەی کە پێکەوەبوونی کچان و کوڕان زۆرە، بە مەبەستی ڕێگری لە کەوتنەوەی گوناح، کۆنترۆڵی ڕفتاری سێکسی و کەمکردنەوەی زەختە کۆمەڵایەتییەکان لێکیان مارە دەکەن. بڕیاری مەحرەمێتی بۆ ئاشنابوون، تا ڕادەیەک هاوشێوەی هەمان کاتی دەزگیرانداریە و لە نێو گەنجانی گەورەسااڵی ژوور تەمەن 18 ساڵ باوە و دەتوانرێ لە لایەن دایک و باوکەکان خۆیان و گەورەکانی خزم و کەس و یان ئەوەی کە لە لایەن زانایەکی ئایینی لێک مارە بکرێن؛ بە مەبەستی ڕێگری لە کەوتنەوەی تاوان لە شوێنە گشتییەکان، کچان و کوڕانی منداڵ و مێرمنداڵ لە لایەن بنەماڵەکان و بە شێوەی نهێنی لێک مارە دەکرێن. بەم کارە، پەیوەندیی کچان و کوڕان لە بازنەی بڕیاری مەحرەمێتی لایەنی پەسندکراو دەگرێتە خۆی، بە بێ ئەوەی ئاسەواری یاسایی دیاریکراوی بۆ هەبێت. شایەنی ئاماژەیە کە بڕیاری مەحرەمێتی و هاوسەرگیریی کاتی هیچ جیاوازییەکیان پێکەوە نییە و پەیوەندیی سێکسی لە کاتی بڕیاری مەحرەمێتی لە ڕوانگەی شەرعی، ڕێگەپێدراوە.

لەم ساڵانەی دواییدا بە ئاوڕدانەوە لە فاکتەرە کەلتووریی و کۆمەڵایەتییەکان و هەروەها دۆخی زەختی ئابووریی لە ئێران، مەودایەکی زۆر لە نێوان باڵقبوونی سێکسی و هاوسەرگیری دروست بووە. بەم شێوە، لەو حاڵەتانەی کە هەڵی هاوسەرگیریی هەمیشەیی و بوونی ژن ناومکینە، بڕیاری مەحرەمێتی / هاوسەرگیریی کاتی وەک ڕێگە چارە خراوەتە ڕوو. ڕێگری لە گوناهـ و گەندەڵی، تێرکردنی ئارەزووی سێکسییەکان، وەدەستهێنانی زانیاری بۆ هاوسەرگیریی هەمیشەیی، دەستخستنی ئاسوودەیی ڕۆحی و هزریی و نەبوونی ئیمکانیاتی پێویست بۆ هاوسەرگیریی هەمیشەیی لە سەرەکیترین هۆکارەکانی گرتنەبەری ئەم ڕێگە چارەیە. پاش سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی، ئەکبەر هاشمی ڕەفسەنجانی لە پێگەی جۆراوجۆردا

هەوڵی دا داکۆکی و بەرگری لە هاوسەرگیریی کاتی بکات. ناوبراو بۆ یەکەم جار لە خوتبەی نوێژی هەینی سێیەمی مانگی بەفرانباری ساڵی 1364ـی هەتاوی وەک ڕێکاری ڕێگری لە گەندەڵی ئەخلاقی لە کۆمەڵگا ئاماژەی بە هاوسەرگیریی کاتی کرد و وتی: «حکوومەتێک کە داوای پاکداوێنی لە گەنجان دەکا، دەبێ هەڵی پاکداوێنبوونیش بڕەخسێنێت.» ڕەفسەنجانی وێڕای ئاماژە بەوەی کە هەندێ کەس لە ڕژێمی ڕابردوودا تووشی تاوان هاتوون، شیاوی ڕێنوومایین، وتی: «ئەگەر ڕێگرییان لە سیغە نەکردایە و بیانهێشتبا خەڵکی هەژار، هاوسەرگیریی کاتی بکەن، هیچ کەس تووشی زینا نەدەبوو. کەلتووری کۆمەڵگای پێشوو بە لاساییکردنەوەی ڕۆژاواییەکان زینای بە ڕێگەپێدراو دەزانی؛ بەڵام هاوسەرگیریی کاتی حەرام کردبوو.[1]» هاشمی ڕەفسنجانی لە کتێبی بیرەوەرییەکانی خۆیدا نووسیویەتی (هاشمی بهرمانی، 1392): «... کۆمەڵگای ئێمە وەک حەقیقەتێکی پیرۆز هاوسەرگیریی هەمیشەیی قبووڵ کردووە؛ بەڵام وێنەیەکی ناشیرین و نەخوازراوی لە هاوسەرگیریی کاتی هەیە.» من وتم ئافرەتانی بێمێردیش بۆیان هەیە بە کاری بێنن و ژیانی یەک ساڵە و دوو ساڵە و پێنج ساڵە و کەمتر یان زیاتر پێک بێنن و ئەگەر ئەمە پەرەی نەسێنێ، کۆمەڵگاکەمان تێک دەشکێت. سەبارەت بە کچانی کەم تەمەنیش ئەم بابەتە دەبێ بە ڕەزامەندیی باوکیان بێ و هاوسەرگیریی کاتی هەموو مەرجەکانی هاوسەرگیریی هەمیشەیی لە خۆ گرتووە و دەبێ لە نووسینگەکاندا تۆمار بکرێ و دیار و ڕوون بکرێتەوە»

وشەی مۆتێعە، ناوێک بۆ سوود بینین و چێژ بردنە؛ سوودێک کە هەمیشەیی نییە و زۆر زوو کۆتایی پێ دێت. مۆتێعە لە وشەدا، مارەییەکی تایبەتە کە بە هۆی ئەوەوە پەیوەندیی هاوسەرێتی هەتا ماوەیەکی دیاریکراو و لە هەمبەر بڕە مارەییەکی دیاریکراو ئەنجام دەدرێت (حاجی اسماعیلی، 1391). فەقێکانی ئەهلی سێعە بە گوێرەی ئایەتی 24 سووڕەتی نیساء بۆ شەرعییەتدان بە هاوسەرگیریی کاتی بەڵگەی قورئانی دەهێننەوە: (...فَمَا اسْتَمْتَعْتُم بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلاَ جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُم بِهِ مِن بَعْدِ الْفَرِيضَةِ ... إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ... و جا لەگەڵ هەر ئافرەتێک هاوسەریتان گرت ئەوە فەرزە کە مارەییەکەیان بدەنێ و هیچ گوناهیش نییە لە سەرتان لە کەم کردەنەوی ئەو مارەییە کە لە سەری ڕێکەوتبوون لە دوای دیاریکردنی بە ڕاستی خودا هەمیشە و بەردەوام دانا و زانایە ...) هەروەها بۆ شەرعییەتدان بە سیغە پشت بە گێڕانەوی ئیمامان و شوێنکەوتووان دەبەستن. لە ئیمام سادق (س.خ) دەگێڕنەوە: موستەحەبە کە پیاو سیغە بکا و بۆ پیاوەکانی ئێوە، پێم خۆش نییە بمرێ بە بێ ئەوەی لانیکەم جارێک سیغەی کردبێت.[2] ئەوەی لە ڕوانگەی ئەهلی سوننەدا هاتووە ئەوەیە کە هاوسەرگیریی کاتی لە سەرەتاکانی ئیسلام و لە حاڵەتە تایبەتەکانی وەکوو جەنگ ڕێگەپێدراو بووە؛ بەڵام پێغەمبەر لە سەرەتای ئیسلامدا حەرام و ڕەتی کردۆتەوە. هەندێکی دیکەش بۆ ڕەتکردنەوە و حەرام کردنی پشت بە خەلیفەی دووەەم دەبەستن و ئەوە بە ڕێگە پێدراو نازانن. کەواتە هەڵوەشانەوەی بە پێی ئایەت و حەرامکردنی لە لایەن پێغمبەر و فەرمانی خەلیفەی دووەەم، بەڵگەکانی ئەهلی سوننەیە بۆ بە حەرامکردنی سیغەیە.
لە ڕوانگەی یاساییەوە، نیکاح و ئاسەوارەکانی نیکاح جۆرێک ناوەندی یاسایی و کۆمەڵایەتییە. لە یاسای وڵاتانی بیانی ناوەندی یاسایی هاوسەرگیریی کاتی بوونی نییە. تەنانەت یاساکانی هەندێ لە وڵاتانی ئیسلامی وەکوو مادەی 55ـی یاسای (حقوق العائله البنانی) جەخت لە سەر گەندەڵی سیغە دەکاتەوە. بەڵام یاسادارێژی ئێرانی لە یاسای مەدەنی و یاسای پشتیوانی لە بنەماڵە پەسندکراوی 1391ـی هەتاوی دەکات. بە کورتی باس لە ناوەندی یاسای نیکاحی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی دەکات. (ولوجردی، 1371). بنەماکانی مەتعە بریتییە

1- خوتبەی نوێژی هەینی، 3ی مانگی بەرفرانباری ساڵی 1364ی هەتاوی، تاران: نایەتوڵا هاشمی ڕەفسەنجانی

2- شێخ تووسی، *مصباح المتهجد*، بەرگی ۱، ل: ۳۶۴ و حر عاملی، *وسائل الشیعه*، بەرگی ۲۱، ل ۱۴ ، فەرموودەی ژمارە ۲۶۳۹۴

لە ماڕە کردن (وشەی تایبەت) ماڕە کردن، شوێن و لایەنەکانی ماڕە کردن (مێرد و ژن). ماوە و بڕی ماڕەیی. گرێبەستی مەتعە هاوشێوەی گرێبەستەکانی دیکە لەگەڵ "پێویستکردن و قبووڵکردن"ـە (ایجاب و قبول) کە ڕاشکاوانە دەلالەت لە سەر خواستی لایەنەکان دەکات. مادەی 1062ـی یاسای مەدەنی ئێران دیاری کردووە "نیکاح ڕوو دەدا بە پێویستکردن و قبووڵکردن بەو وشانەی کە ڕاشکاوانە دەلالەت لە سەر هاوسەرگیریی دەکات." لە سیغە هاوشێوەی نیکاحی هەمیشەیی، پێویستکردن لە لایەن ئافرەتە و قبووڵکردن لە لایەن پیاوە. لە مەتعە ئەگەر ژن موسڵمان بێ، نیکاحی ئەو لەگەڵ پیاوی ناموسڵمان ڕێگە پێدراو نییە. مادەی 1059ـی یاسای مەدەنی ئێران لەم بارەوە دەڵێ: "نیکاحی ئافرەتی موسڵمان لەگەڵ پیاوی ناموسڵمان ڕێگەپێدراو نییە." ئەم فەرمانە، ڕەهایە و بۆ هەر کام لە هەر دوو چەشنی نیکاحی هەمیشەیی و کاتی پێویستە. یەکێک لە بناغە سەرەکییەکانی نیکاحی کاتی، ئاماژە بە ماوەیە. چوونکە مادەی 1075ـی یاسای مەدەنی دەڵێ: "نیکاح کاتێک کاتییە کە بۆ ماوەیەکی دیاریکراو ئەنجام درابێت." لە لایەکی تریشەوە، بە گوێرەی مادەی 1076ـی یاسای مەدەنی "ماوەی نیکاحی کاتی دەبێ بە تەواوەتی دیاریکراو بێت." بەڵام ئەگەر ماوەی نیکاح ڕوون نەبێ، بە پێی فتوای ئایەتوڵا خومەینی لە (تحریرالوسیلە)، هاوسەرگیریی کاتی دەبێتە هاوسەرگیریی هەمیشەیی.[1] بە پێچەوانەی نیکاحی هەمیشەیی لە هاوسەرگیریی کاتی، دیاریکردنی بڕی ماڕەیی مەرجی بنەڕەتی هاوسەرگیریی کاتییە. بە پێی مادەی 11095ـی یاسای مەدەنی لە نیکاحی کاتیدا بڕی ماڕەیی لە ماڕە کردن ڕوون نەبێ، ئەوا دەبێتە هۆی هەڵوەشانەوە. هەروەها بە پێی مادەی 1097 ئەگەر دخوول (تێکەڵبوونی سێکسی) ئەنجام نەدرابێ و پیاوەکە لە ماوەی نیکاحەکە ببووڕێ، دەبێ نیوەی ماڕەییەکە بدات.

تەمەنی نیکاح بۆ کچ لە هاوسەرگیریی کاتیدا هاوشێوەی هاوسەرگیریی هەمیشەیی، 13 ساڵانە. مادەی 1041ـی یاسایی مەدەنی دەڵێ: "ماڕە کردنی نیکاحی کچ، بەر لە گەیشتن بە تەمەنی 13 ساڵانی تەواوی هەتاوی و کوڕ، بەر لە گەیشتن بە تەمەنی 15 ساڵانی تەواوی هەتاوی، پەیوەستە بە ئیزنی سەرپەرشت بە مەرجی مەسڵەحەت بە پێی لێکدانەوەی دادگای شیاو" (1379/9/27). بەڵام زۆرێک لە ناوەندە مافە مرۆییەکان و چالاکڤانانی یاسا و کۆمەڵایەتی بە شێوەی جیدی ڕەخنەیان لەم لانیکەمی تەمەنە گرتووە؛ چوونکە دەبێتە هۆی پەرەسەندنی دیاردەی منداڵهاوسەری. بە پێی یاسا لە نیکاحی کچی پاکیزە چ هاوسەرگیریی کاتی و چ هاوسەرگیریی هەمیشەیی، ئیزنی باوک یان باپیری باوکیی پێویستە. لە ئەگەری ملنەدانی ناپاساوانەی باوک لە پێدانی ئیزن، ئامادە نەبوونی باوک لە شوێن و ناومکین بوونی ئیزندان، کچ دەتوانێ بە ناساندنی پیاوی مەبەست و مەرجەکانی نیکاح، داوای ئیزنی هاوسەرگیری لە دادگای مەدەنی تایبەت بکات (مادەکانی 1043 و 1044). لە بارەی تەمەنی بڕیاری مەحرەمێتی / هاوسەرگیریی کاتی هیچ چەشنە زانیارییەکی ورد لە بەر دەستدا نییە. بەو پێیەی کە لە ڕێوڕەسمە شاراوە و خێزانییەکاندا بە بێ تۆمارکردنی یاسایی بڕیاری مەحرەمێتی ئەنجام دەدرێ، زۆر حاڵەتی بێژومار بینراوە کە تەنانەت ژێر تەمەنی سێزدە ساڵانیش هاوسەرگیری کراوە و ئەمە بە هۆی لاوازیی یاسایی لە تۆمار کردن، چاودێری و دیاریکردنی وردی تەمەن لە بێچمە جۆراوجۆرەکانی پەیوەندییەکانی هاوسەرێتییە.

بڕیاری مەحەرەمێتی لە کۆبوونەوە زانستی و زانکۆییەکان لە ڕوانگەی یاساییەوە تاوتوێ نەکراوە. چوونکە ئەم چەشنە نەریتی هاوسەرگیرییە و پەیوەندیی لەگەڵ ڕەگەزی بەرامبەر بە تەواوەتی بە شێوەی شاراوە و لە چوارچێوەی ئایینی ئەنجام دەدرێ و ئەو هاوسەرانەی کە لە ڕێگەی سیغەی مەحرەمێتی لێک ماڕە دەکرێن، لەم بابەتە ئاگادارن کە لە ئەگەری کۆتایی هاتنی ماوەی بڕیاری مەحرەمێتی لە هەر چەشنە پابەندێتی و بەرپرسایەتییەک بێبەرییں. بڕیاری مەحرەمێتی بە مەبەستی وەدەستهێنانی ئاشنایی و ناسینی زیاتری بەر لە هاوسەرگیری تا ڕادەیەک پاساودار و عەقڵانییە؛ بەڵام ئەم خاڵە دەبێ ڕەچاو بگیرێ کە لە ئەگەری نەبوونی لێکتێگەیشتن، ئەگەر ئەم چەشنە هاوسەرگیرییە بە هۆی زەختی بنەماڵە بۆ هاوسەرگیریی هەمیشەیی کۆتایی پێ بێ، لەوانەیە لە داهاتوودا ببێتە هۆی داڕمانی بنەماڵە. لە لایەکی تریشەوە لە کاتی بڕیاری مەحرەمێتی،

---

[1]- خمینی، سید روح‌الله (1379). *تحریر الوسیله*، قم: دارالعلم، 285/2.

پەیوەندیی سێکسی و دڕانی پەردەی کچێتی لە ئارادایە کە لە ئەگەری کۆتایی نەهاتن بە هاوسەرگیریی هەمیشەیی دەبێتە هۆی خەسارەتی ڕۆحی و دەروونی و کۆمەڵایەتی بۆ ژنان و بەو پێیەی کە لە هیچ کوێ تۆماری یاسایی نەکراوە، ناتوانێ بۆ سەندنەی مافی تەواوی خۆی داپەڕێک ئەنجام بدات. بڕیاری مەحرەمێتی کە لە نێو منداڵان و مێرمنداڵان بە مەبەستی ڕێگری لە گوناهـ ئەنجام دەدرێ، لێکەوتەی جیاوازتری لێ دەکەوێتەوە. پەیوەندییەکانی نێوان کچان و کوڕانی مێرمنداڵ کە لە تەمەنی باڵقبووندان، زیاتری لایەنی سێکسی هەیە. ئەوە لە حاڵێکدا کە هیچ چەشنە ئامادەییەکی هزری و ئابووریان بۆ هاوسەرگیری نییە. لە تەمەنی منداڵی و مێرمنداڵی پەیوەندیی هاوسەرێتی دەبێتە هۆی پەیوەندیی سێکسی و بە هۆی زەختە کۆمەڵایەتییەکان، بنەماڵەکان هەڵوەدای بە فەرمیکردنی هاوسەرگیری هاوسەرەکانن و لە ئەگەری قبوولکردنی هاوسەرگیریی هەمیشەیی لە لایەن پیاو ئەم پەیوەندییە دەبێتە هۆی ئاسانبوونی هاوسەرگیریی منداڵان. لە زۆربەی حاڵەتەکاندا لێکەوتەگەلی وەکوو وازهێنان لە خوێندن، خەسارەتی جەستەیی و سێکسی بەتایبەت بۆ کچان، خەسارەتی ڕۆحی و لە کۆتاییدا منداڵبێوەیی لێ دەکەوێتەوە.[1] بەڵام لە ئەگەری کۆتایی هاتنی بڕیاری مەحرەمێتی و ڕێکنەکەوتنی پیاو بۆ گۆڕینی هاوسەرگیری کاتی بە هاوسەرگیریی هەمیشەیی، دەرکەوتەی جیدیتر دروست دەکا و منداڵ یان مێرمنداڵی کچ تووشی زیانی قەرەبوونەکراوی ڕۆحی دەبێت. لێکدانەوەی ڕەخنەیی هەندێ لە ڕێوڕەسمە ئایینییەکان لەو تابۆیانەن کە زۆر کەس لە بەر چەند هۆکاری جیاواز خۆ لە قەرەی نادەن، بەڵام کاتێک هەندێ لە داب و نەریتەکان بە هۆی پێویستیی زەمەنی و شوێنی دەبێتە هۆی خەسارەتی دەروونی و کۆمەڵایەتی بۆ تاک و کۆمەڵگا، دەبێ پێداچوونەوەیان پێدا بکرێ و لە ڕوانگەی یاساوە چاودێری بکرێن.

1- نووسەر لە توێژینەوەیەکدا لە ژێر ناوی زایەڵەی بێدەنگی: توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە هاوسەرگیریی پێشوەختە لە ئێران کە لە لایەن چاپخانەی شیرازە لە ساڵی 1395 بڵاو کراوەتوە، لە لێکۆڵینەوەیەکی گشتگیر و مەیدانی گرنگترین لێکەوتەکانی هاوسەرگیریی پێشوەختە بە هەڵکشانی ڕێژەی تەڵاق و بێوەمندالّی، خۆکوژی بەتایبەت لە ناو کچان، خەسارەتی جەستەیی، سێکسی و ڕۆحی، بەردەوامبوونی پرۆسەی هەژاری ناساناندووە.

وێنەی 2. کارە مەیدانییەکان لە لایەن تیمی لێکۆڵینەوەیی بۆ کۆ کردنەوەی داتاکانی توێژینەوە لە مەشهەد

شێوازی توێژینەوە

ئەم توێژینەوە لە چوارچێوەی ڕوانگەی شرۆڤەخوازی و ئاراستەی شێوازناسی چۆنایەتی بە کەڵک وەرگرتن لە شێوازی تیۆریی پێش زەمینەیی (GT) لە سەر ئاستی هەر سێ کەلانشاری تاران، ئیسفەهان و مەشهەد ئەنجام دراوە. زانیاری و داتاکانی ئەم توێژینەوە بە سوود وەرگرتن لە تەکنیکی دیمانەی نیوە پێکهاتوو و قوولْ کۆ کراوەتەوە. بە هۆی هەستیاریی کەلتووریی و ئایینیی بابەتی لێکۆڵینەوە و دژواریی دەستگەیشتن بە نموونەکان، شێوازی نموونەگیری ئامانجدار بە کار هێنرا. دڵنیابوونی تیۆریک پاش ئەنجام دانی 100 لێدوان وەدەست هات و بۆ متمانەی زێدەتر، دیمانەی زیاتر ئەنجام درا. پاش ئەنجامدانی دیمانە لەگەڵ 216 کەس، لە دڵنیابوونی تیۆری گشتگیری توێژینەوە ڕازی بووین. هەڵبەت لێرەدا چاودێری و ڕێنوێنی پسپۆرانی

شێوازی چۆنایەتیشمان بە کار هێنا. لە کۆی 216 کەس توێژینەوە لە سەر کراو، 35 لە سەد پیاو و 65 لە سەد ئافرەت بوون. هەروەها بە مەبەستی دەوڵەمەندتر کردنی توێژینەوە، کارناسانی ئایینی و فەقێکان، کارناسانی یاسایی و پارێزەران و نووسینگەی تۆمار کردنی هاوسەرگیری و تڵاقیشمان دواند.

ئەنجامە مەیدانییەکان

لە کاتی دیمانە لەگەڵ زانایانی ئایینی، بەتایبەت لە حەرەمی ڕەزەوی ڕێککەوتن لە سەر ئەوە بوو کە بڕیاری مەحرەمێتی هەمان مەتعەیە کە ئامانجەکەی لێک تێگەیشتنی کەسەکان و ئاشنا بوونی زیاتر لەگەڵ یەکترە.

کەواتە بڕیاری مەحرەمێتی جۆرێک مەتعە یان هاوسەرگیریی کاتییە کە بە ئامانجی بوونە هاوسەرگیریی هەمیشەیی ئەنجام دەدرێت؛ بەڵام ئەم ڕفتارە ئایینییە بە ڕەچاو گرتنی ڕەهەندە یاساییەکانی دەتوانێ ببێتە ڕفتارێکی مەترسیدار و زیانبەخش. لە بڕیاری مەحرەمێتی ئەگەر پەیوەندیی سێکسی و دڕانی پەردەی کچێتی ڕوو بدا و پیاو ئامادەی هاوسەرگیریی هەمیشەیی نەبێ، لەگەڵ کۆتایی هاتنی ماوەی بڕیاری مەحرەمێتی، ژن لە سۆنگی کۆمەڵایەتی، یاسایی و دەروونییەوە زیانی پێ دەگا و لەو ڕوەووەی کە ئەم ڕفتارە لە سۆنگەی شەرعییەوە ڕێگە پێدراوە، لە ڕووی یاساییەوە ناتوانرێ بە دواداچوونی بۆ بکرێت. لە وەها دۆخێکدا کچان خەسار هەڵگرترن.

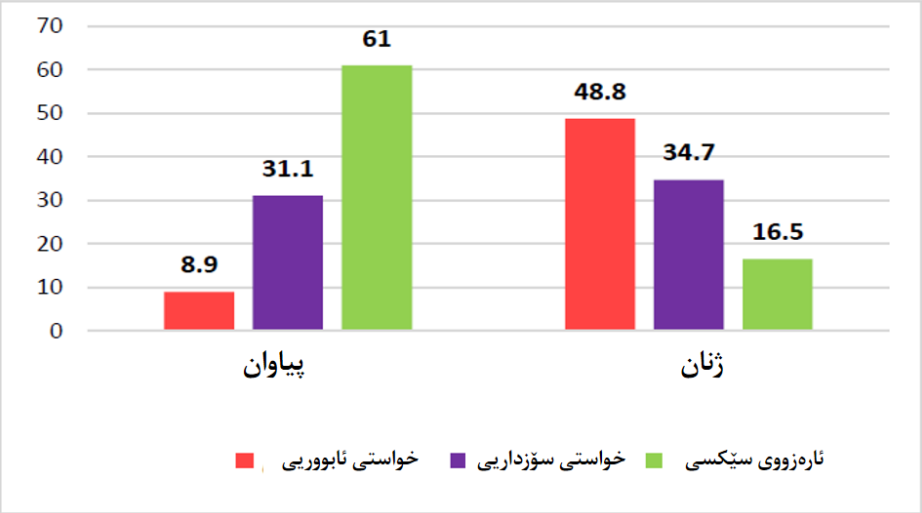
زانای ئایینی پیاو لە حەرەمی ڕەزەوی:
ئێمە شتێکمان بە ناوی بڕیاری مەحرەمێتی نییە، هەر مارەکردنی کاتییە کە دەتوانی ماوەکەی ببەخشی و بیکەی بە مارە کردنی هەمیشەیی. دەتوانم بڵێم نزیکەی 90 لە سەدی ئەو کەسانەی کە هاوسەرگیری دەکەن، هاوسەرگیریی کاتییان هەیە.

جۆرێکی دیکەی ڕفتاری نەریتانە کە لە شێوازی ژیانی هەندێ لە بنەماڵە ئایینییەکاندا بوونی هەیە، لێک مارەبڕینی کچان و کوڕانی مێرمنداڵە. بنەماڵە نەریتییەکان پێیان خۆشە بە مەبەستی کۆنترۆڵی ڕفتاری سێکسی و هەروەها بۆ ئاسان بوونی هاتوچۆی بنەماڵەیی و ڕێگری لە زەختە کۆمەڵایەتییەکانی وەکوو ڕوانینی سەرکۆنانەی دەوروبەرییەکان بە بوونی مێرمنداڵان لە شوێنە گشتییەکان، کچ یان کوڕە مێرمنداڵەکەیان لە ڕێگەی بڕیاری مەحرەمێتییەوە لەگەڵ کچ یان کوڕێک مەحرەم دەکەن. لەو بنەماڵانەی کە سیستەمی قبوولکردنی کۆمەڵایەتیی داخراویان هەیە و تاکە ڕێگەی ڕێگری لە ئاریشە و کێشە سێکسییەکان لە "لێک مارەبڕینی" ڕۆڵەکانیان دەزانن، زۆر جار بڕیاری لێک مارەکردنی منداڵەکان لە لایەن دایک و باوک دەدرێ و ئەویش لە تەمەنی کەمدایە. هەڵبەت هەندێ جار منداڵان و مێرمنداڵان کە قازانجی ئەم کارە لە تێرکردنی ئاسوودەتری ئارەزووە سێکسییەکانیان دەزانن ڕیزامەندی بۆ ئەم کارە پیشان دەدەن؛ بەڵام لە هەندێ لە حاڵەتەکاندا بەرهەڵستی منداڵەکانی لێ دەکەوێتەوە. ئەم ڕفتارە نەریتییە (بڕیاری مەحرەمێتی) لە کۆتاییدا دەبێتە هۆی هاوسەرگیریی منداڵەکان.

منیرمنداڵی تەمەن 16 ساڵان، دانیشتووی تاران: لە قۆناغی بڕیاری مەحرەمێتی:
بنەماڵە خۆیان پێشنیاریان دا . من خۆم پێم خۆش بوو شوو بکەم. ئێستا دواتر دەرس دەخوێنم بەڵام کوڕەم خۆش دەوێت .
ژن، تەمەن 22 ساڵان، دانیشتووی مەشهەد
لە تەمەنی 12 ساڵاندا لە هاوسەرەکەی ماڕە کراوە: باشە مرۆڤ لەم تەمەنەدا چی دەزانێ؟! ڕۆژێکیان لە قوتابخانەوە هاتمەوە بۆ ماڵەوە وتیان دەبێ شوو بکەیت . چیتر نەگەڕامەوە بۆ قوتابخانە . من دەڵێم کەمێک چاو و دڵ کراوە بیت . ئەگینا زمانی پیاو درێژە . هەتا منداڵی هەر چییەکی وت دەبێ گوێڕایەڵی بیت .

کاتێ کچان و کوڕانی منداڵ و مێرمنداڵ لە ژێر ناوی بڕیاری مەحرەمێتی لێک ماڕە دەکرێن، ماوەیەک بە هۆی پەیوەندیی سێکسی یان بە هۆی "بە ناوی یەکترکردن / نێوکبڕین" کچ و کوڕ لەگەڵ کەسانی نزیکیان بە شێوەی هەمیشەیی هاوسەرگیریی دەکەن. کەواتە بڕیاری مەحرەمێتی، لە چوارچێوەیەکی شەرعیدا هاوسەرگیریی منداڵان ئاسان دەکاتەوە. منداڵان و مێرمنداڵان لەم تەمەنەدا، لە ڕووی هزریی، ئابووریی و کۆمەڵایەتییەوە باڵق نین و دەبێ لە لایەن بنەماڵەکان کۆنترۆڵ و ئیدارە بکرێن کە ئەم بارودۆخە دەبێتە هۆی ناکۆکی و شەڕ و هەندێ گرفت و ئاریشەی خێزانی. بێدەسەڵاتی لە بەڕێوەبردنی ماڵ و ژیانی بنەماڵەیی و کێشە تایبەتەکانی ژیانی ژن و مێردی، تاکە ئاسەوارەکانی بڕیاری مەحرەمێتی لە تەمەنی کەمدا نین. دووگیانبوونی نەخوازراو و خەسارەتی جەستەیی و وازهێنان لە خوێندن لە زەقترین دەرکەوتەکانی بڕیاری مەحرەمێتی و هاوسەرگیریی پێشوەختەیە کە لە دیمانەکاندا ڕاشکاوانە بەدی دەکرێت. دەبێ سەرنجی ئەوە بدەین کە ئەم لێکەوتە ئاماژە پێکراوانە ئەگەر بڕیاری مەحرەمێتی بە هاوسەرگیری کۆتایی پێ دێ ئەوە دواتر داوێنی هەر دوو لایەنی بڕیاری مەحرەمێتییەکە (کچ و کوڕ) دەگرێت، بەڵام ئەگەر بڕیاری مەحرەمێتی بە هاوسەرگیریی هەمیشەیی کۆتایی پێ نەیەت، خەسارەتی دەروونی و جەستەیی و کۆمەڵایەتی خراپتری لێ دەکەوێتەوە. سەرەڕای ئەوەی پەیوەندیی کچ لەگەڵ ڕەگەزی بەرامبەر (بە سێکسی و ناسێکسییەوە) لە کاتی بڕیاری مەحرەمێتی لە چوارچێوەی نەریتی و ئایینییە، بنەماڵەکان پێیان خۆش نییە هاوسەرگیری لەگەڵ کەسێک بکرێ کە پێشتر مەحرەمکراوی کەسێکی دیکە بووە، بەتایبەت ئەگەر کچە پاکیزەیی خۆی لە دەست دابێت. ئەمانە لە حاڵێکدایە کە یاسای مەدەنی وڵاتی ئێمە لە ئاست بڕیاری مەحرەمێتی و جیاوازییەکەی لەگەڵ مەتعە یان هاوسەرگیریی کاتی بێدەنگی هەڵبژاردووە و هەر هەموو بابەتە یاساییەکانی بۆ وێنە تەمەنی هاوسەرگیری، میراتگری، نەفەقە و هەڵوەشانەوەی هاوشێوەی هاوسەرگیریی کاتی ڕەچاو کردووە. بە ئاوڕدانەوە لە ئاسەوار و لێکەوتەکانی بڕیاری مەحرەمێتی بۆ منداڵان ئەم بابەتە دەبێ لە ناوەندی سیاسەتدارێژەرانی بەربڵاوی وڵات دابنرێت. بەو پێیەی کە بە گوێرەی یاسا بڕیاری مەحرەمێتی جۆرێک هاوسەرگیریی کاتییە، لە درێژەدا لە پاڵ بڕیاری مەحرەمێتی، هاوسەرگیریی کاتی و هۆکار و لێکەوتەکانیش لێک دەدرێنەوە.

بە پێی ئەنجامەکانی توێژینەوە، فاکتەرە ئابووریی، دەروونی و سێکسییەکان لە هۆکارە سەرەکی و زەمینەییەکانی هاوسەرگیریی کاتین. هەڵبەت ئەم هۆکارانە لە نێو ژنان و پیاواندا جیاوازە. زۆرترین هۆکاری هۆگریی پیاوان بۆ هاوسەرگیریی کاتی، ئارەزووە سێکسییەکانە. ئارەزووە سێکسییەکان بە 61 لە سەد، خواستە سۆزدارییەکان بە 31/1 لە سەد و خواستە مادییەکان بە 8/9 لە سەد، یەکەمایەتی یەکەم هەتا سێیەمی خواستەکانی کۆمەڵگای ئاماری پیاوانە. بەڵام لە گرنگترین هۆکارەکانی ناچاربوونی ئافرەتان بۆ هاوسەرگیریی کاتی، خواستی ئابووریی بە 50 لە سەد و خواستی سۆزداریی و سێکسی بە 35 و 15 لە سەد لە هۆکارەکانی دووهەم و سێیەمی ملکەجێتی ژنان بۆ هاوسەرگیریی کاتییە.

چارتی ژمارە 1. لێکبڵاوی رێژەی فرەیی خواستی وڵامدەران لە ڕووبەڕووبونەوەی هاوسەرگیریی کاتی

بە ئاوڕدانەوە لە ئەنجامەکانی ئەم توێژینەوە، خواستی سۆزداری و ئابووریی لە نێو ژنان و ئارەزووی سێکسی لە نێو پیاوان گرنگترین هۆکاری ڕووکردنە هاوسەرگیریی کاتییە. هەروەها ئەزموونی هەست بە بێکەسی و ناشادمانی لە نێو ئافرەتان و ئەزموونی هاوسەرگیریی ناسەرکەوتوو لە ڕابردوو، ناڕەزایەتی لە هاوسەر و نەبوونی لێکتێگەیشتن لە دیکەی فاکتەرەکانی هاوسەرگیریی کاتیی پیاوانە.

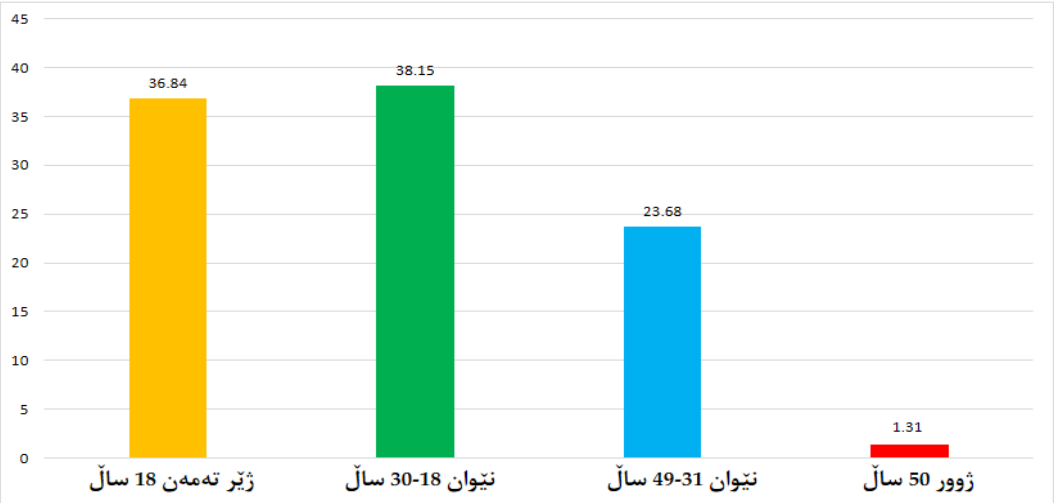
لە هۆکارە کاریگەرەکانی هاوسەرگیریی کاتی و بڕیاری مەحرەمێتی دەتوانین ئاماژە بکەین بە فاکتەرە ئایینی، بنەماڵەییەکان و هەروەها ڕوانگەی کۆمەڵگا. ڕوانگەی بنەماڵە بەرامبەر بە هاوسەرگیریی کاتی بەستەگی بە پێکهاتەی بنەماڵەوە هەیە. لە بنەماڵە خاوەن ڕوانگە نەریتییەکان، هاوسەرگیریی کاتی وەک فاکتەرێکی شەرعی قبوڵ دەکرێ و مێرمنداڵان لە تەمەنی کەمدا بە شێوەی نهێنی لێک ماڕە دەکرێن.

هەروەها بە پێی دیمانەکانی لێکۆڵینەوە دەرکەوت کە لەو بنەماڵانەی کە پێشینەی هاوسەرگیریی کاتییان نەبووە، ئەو پیاوانەی کە ئەزموونی هاوسەرگیریی کاتییان هەیە، ڕووبەڕووی ڕوانگەی نەرێنی بنەماڵەکان و لێکەوتەگەلی وەکوو "دەرکردن لە ماڵ" بوونەتەوە. بەڵام لەو بنەماڵانەی کە پێشینەی هاوسەرگیریی کاتییان بووە، هۆکاری ڕووکردنی دیمانە لەگەڵ کراوان بۆ هاوسەرگیریی کاتی، بوونی پێشینەی ئەم کارە لە بنەماڵەدا بووە.

پیاو، تەمەن 26 ساڵان، خاوەن هاوسەرێکی هەمیشەیی و ئەزموونی هاوسەرگیریی کاتیی بێژومار:
"باوکم دوو ژنی بوو. مامەکانیشم سمێڵیان دەبزوێت. بە گشتی لە نێو بنەماڵەدا ئەم [نەریت]ـە هەیە. وا نەبوو کە من یەکەم کەس بم. هەروەها براکەشم ژنێکی هەر لە سەر ئەم سیغە و بەزمانە تەڵاق دا."

پیاو. 29 ساڵان، دانیشتووی تاران. خاوەن پێشینەی سیغەی کورتخایەنی پەیتا پەیتا. سەبارەت بە هەڵسووکەوتی بنەماڵەکەی پاش ئاگادار بوون لە هاوسەرگیریی کاتی دەڵێ:
"ئیتر پاش ئەوەی زانیان، باوکم لە ماڵەوە دەریکردم. ئیستا لێرەم. بە گشتی دۆخەکە باش نییە. بەڵام لە ئێستادا کێ باشە کە بچی لەگەڵی بیت. ئێستا لەم سووپەرمارکێتە بژێوی ژیانم دابین دەکەم. باشە."

پێشینەی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی لە بنەماڵەدا یەکێک لە فاکتەرە سەرەکییەکانی بەردەوام بوونیەتی. لە هەندێ لە بنەماڵەکاندا کە دینداریش نین، ئەگەر ئەم ڕفتارە لە نێو ئەندامانی بنەماڵەدا بەدی بکرێ، وەک نۆرمێکی قبووڵکراو لە نێو ئەندامانی دیکەی بنەماڵەدا دووپات دەبێتەوە. بە پێی تیۆری فێربوونی کۆمەڵایەتی، ئەندامانی بنەماڵە لە ڕێگەی فێربوون و قبووڵکردنی سەرچەشن ئەم چەشنە پەیوەندییە هاوسەرێتییە (هاوسەرگیری کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی)، بە بێ سەرنج خستنە سەر ئاسەوار و لێکەوتەکانی، وەک ڕێکارێک بۆ تێرکردنی ئارەزووە سێکسییەکانی خۆیان هاوسەرگیریی کاتی بە لۆژیکی و شیاو دەزانن. لەو دیمانانەی کە ئەنجام درا بوو، 38/81 لە سەدی دیمانە لەگەڵکراوان لە بنەماڵەی خۆیاندا پێشینەی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتییان بووە. لەم تۆێژینەوەدا خۆشڕابوێری و ئاسانبوونی منداڵهاوسەری وەک دیاردەی تەوەریی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی ناسێنرا. وەک ڕوون بۆوە، پیاوانی دەوڵەمەند و خوداپێداو بۆ ژیانی هاوتەریب و بە هۆی هەمەچەنشخوازی و خۆشڕابوێری و تێرکردنی ئارەزووی سێکسی هاوسەرگیریی کاتییان ئەنجام دەدا. هەروەها لە بنەماڵە نەریتی و ئایینییەکاندا بە مەبەستی ڕێک و پێک کردنی ڕفتاری سێکسی ڕۆڵەکانیان، بڕیاری مەحرەمێتی بۆ کچان و کوڕانی مێرمنداڵ و منداڵ وەک ڕێکارێکی شەرعی و یاسایی دەستنیشان دەکرێت. جیا لەمانە بە پێی بەڵگە مەیدانییەکان و هەروەها دیمانەکان ڕوون بۆوە کە هەندێ لە گەنجان کە هەندێ جار تەنانەت سەربەخۆیی مادیشیان نییە، بە مەبەستی ڕزگار بوون لە کێشە یاساییەکانی پەیوەندیی کچ و کوڕی نامەحرەم لە شوێنە گشتییەکانی کۆمەڵگای ئێران، سادەتربوونی دابینکردنی شوێنی ڕێزێرقی هۆتێل، و ... سیغە بە کار دەبەن، لە حاڵێکدا باوەڕیان پێی نییە و پێویستییەکانی وەکوو ڕاگرتنی عەدە (45 ڕۆژ) ڕەچاو ناکەن.

چارتی ژمارە 3. لێکبڵاوی ڕێژەی فرەیی تەمەنی وڵامدەران لە کاتی بڕیاری مەحرەمێتی و هاوسەرگیریی کاتی

ئەنجامە چەندایەتییەکانی توێژینەوە ئەوە دەخاتە ڕوو کە 36/84 لە سەدی وڵامدەران ژێر تەمەنی 18 ساڵان، 38/15 لە سەدی ئەوان لە مەودای تەمەنی 18 بۆ 30 ساڵان، 36/68 لە سەدیان لە مەودای تەمەنی 31 بۆ 49 ساڵان و 1/31 لە سەدی ئەم کەسانە لە تەمەنی ژوور 50 ساڵان هاوسەرگیریی کاتییان بە ئەزموون کردووە. ئەم ئامارانە پیشان دەدەن کە ڕێژەیەکی بەرچاوی ئەم بڕیارە مەحرەمێتییانە و هاوسەرگیریی کاتی ژێر تەمەنی 18 ساڵان ئەنجام دراوە و هەڵی بۆ منداڵهاوسەری ئاسان کردووە. بە پێی مادەی 1041ـی یاسای مەدەنی مارە کردنی کچ بەر لە گەیشتن بە تەمەنی 13 ساڵی تەواو (هەتا 9 ساڵانیش دەکرێ) و کوڕ بەر لە گەیشتن بە تەمەنی 15 ساڵانی تەواوی هەتاوی پەیوەستە بە مەرجی ڕەچاوکراوی لێکدانەوەی دادگای شیاو. بەڵام لە زۆربەی حاڵەتەکاندا، بڕیاری مەحرەمێتی کە هەمان هاوسەرگیریی کاتییە و لە ڕەهەندی شەرعی و یاساییەوە هیچ جیاوازییەکیان پێکەوە نییە، تەنانەت ژێر تەمەنی یاسایی ئەنجام دەدرێت.

بە پێی شیکاریی وردی دیمانەکان، کردەوەی ستراتیژی لە هاوسەرگیریی کاتیدا سوودبینین لە پەیوەندیی نایەکسانی ئابووریی، یاسایی و کۆمەڵایەتی بە پێی پاساوی یاسایی و شرعییەکەیەتی. ناوەڕۆکی یاسا فەرمییەکان لە ئێران بە پێی یاسا شەرعی و ئایینییەکان و فیقهی ئەهلی شێعەی دوازدە ئیمامییە. بە پێی مادەی 1075ـی یاسای مەدەنی هاوسەرگیریی کاتی لە یاساکانی ئێراندا بە فەرمی ناسراوە. ماوەی مەتعە بە شێوەی کاتی و دیاریکراوە (مادەی 1076ـی یاسای مەدەنی). هەروەها لە پرسی میرات، یاسادارێژ میرات بە مافی ژنی هەمیشەیی دەزانێ و بۆ ژنی مەتعە میرات ڕەچاو ناکات (مادەی 940ـی یاسای مەدەنی). بە پێی مادەی 1113 ژنی مەتعە مافی نەفەقەی نییە و لە هەڵوەشانەوەی نیکاحی مەتعە بە کۆتاییهاتنی ماوە یان بەخشینی ماوە لە لایەن پیاو و یان مردن و هەڵوەشانەوە، نیکاح کۆتایی پێ دێت. واتە هاوشێوەی هاوسەرگیریی هەمیشەیی تەڵاق بوونی نییە (مادەی 1139ـی یاسای مەدەنی). هەر هەموو ئەم حاڵەتە یاساییانە مافەکانی ئافرەت لەم چەشنە پەیوەندییە ڕەچاو ناکات. لە میرات و لە هەڵوەشانەوەی نیکاح، ژن هیچ مافێکی نییە و پەیوەندییەکی نایەکسانانەی یاسایی، ئابووریی و کۆمەڵایەتی لە نێوانیاندا ساز دەبێ کە بە قازانجی پیاوە و فەوتینەری مافەکانی ژنانە. لەم نێوەندەدا، مااڵپەڕ و کەناڵە تێلگرامییەکان وەک ڕێگەیەک بۆ قازانج دەستخستن

و ئابووریی، چێژ، بازاڕی ئابووریی دروستبووی بە هۆی ژنانی سیغەیی کە هەڵوەدای وەدەستهێنانی داهاتن هۆتێلەکان و گەشتە مسافرەتییەکان، بە کار دەبەن.

"پیاوێکی تەمەن 30 ساڵان دانیشتووی مەشهەد، هاوسەر بە جێهێشتوو
من نزیکەی یەک دوو مانگ لەمەوبەر یەکێک لە هاوڕێکانم پێی ناساندم هاتمە ناو ئەم ماڵپەڕە تەنیا هاتم و ئیشم نەدەکرد. نەدەچوومە ناو ماڵپەڕ جارێکیان هاتم بینیم 7 ، 8 نامە و سەردان. سەیرم کرد، هێدی هێدی سەرقاڵ بووم. هاتمە ناوی و دەستم پێکرد."

دابەش بوونی نایەکسانانەی باڵادەستی لە پرسی ئابووریی و یاسا، لە ڕوانگەی کۆمەڵناسانێکی وەکوو داڕێند ڕۆف پاساودارە. ئابووریی ئێران پیاوانەیە. کەواتە ژنانی خاوەن دۆخی تایبەت، بۆ دابینکردنی خواستە ئابووریەکانی خۆیان، سیغە دەستنیشان دەکەن. لە لایەکی تریشەوە لە پێکهاتەی یاساییدا، بە تەواوەتی باڵادەستیی پیاوانە بەدی دەکرێت.

لێکەوتەکانی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی ڕەهەندی جیاواز لە خۆ دەگرێت. بە پێی ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوە، هاوسەرگیریی پێشوەختەی منداڵان، ناو و ناتورە، گوماندارببوون بە هاوسەرگیریی هەمیشەیی، داڕمانی بنەماڵەکان، تووندوتیژی دژ بە ژنان و ... لێکەوتەکانی ئەم چەشنە هاوسەرگیرییەن. کاتێک کە منداڵان لە سەرەتاکانی تەمەندا لێک ماڕە دەکرێن، تەناتەت سەرەڕای بوونی ئامادەیی زەینیی منداڵ، ئاسەواری تایبەتی وەکوو منداڵخستنەوەی پێشوەختە یان وازهێنان لە خوێندن بەرۆکیان دەگرێت.

پیاو. 30 ساڵە. دانیشتووی تاران. خاوەن ئەزموونی پەیتا پەیتای سیغەی چەند مانگە:
"بە گشتی دژی هاوسەرگیریی هەمیشەییم و ئامادە نیم ئیتر هاوسەرگیریی هەمیشەییم هەبێت. من پەیمان لەگەڵ کەس نابەستم و لای خۆشیان ئەوە دەڵێم. هەهەهە (پێدەکەنێ) هیچ حەزم لێی نییە."

مێرمنداڵی 16 ساڵان. دانیشتووی تاران. خەریکی بڕیاری مەحرەمێتییە:
"بنەماڵە خۆیان پێشنیاریان دا. خۆم حەزم لێ بوو هاوسەرگیری بکەم. دواتر درێژە بە خوێندن دەدەم. بەڵام حەزم لە کوڕەیە."

هاوسەرگیری کاتی لە عورفی کۆمەڵایەتی و کەلتووری گشتیدا هیچ پێگەیەکی نییە و ئەو کەسانەی کە ئەنجامی دەدەن، کەسانێکی فرەڕەنگخواز و هەوەسبازن کە بنیاتی بنەماڵە تێک دەڕووخێنن و نازناوی بێڕەوشیتان لێ دەدرێت. بە پێی تیۆری ناو و ناتورەی ئێرڤین گافمەن دەتوانین بڵێین هەموو کەس بە نیازە لە کۆمەڵگادا وێنەیەکی دڵخواز لە خۆیان پیشان بدا، تەنانەت لە حاڵەتێکدا کە بەرکەوتووی تووندوتیژی و ئازارن، پێیان خۆش نییە بە دواداچوونی یاسایی بکەن بۆ ئەوەی لە کۆمەڵگادا ناو و ناتورەیان لێ نەدرێت. هەروەها

کاتێک هاوسەرگیریی کاتی بە بێ تۆمارکردنی یاسایی و بە ئاسانی ئەنجام دەدرێ و لە چاو هاوسەرگیریی هەمیشەیی تێچوویەکی کەمتری دەوێ، ڕێژەی خواست بۆ هاوسەرگیریی هەمیشەیی کەم دەبێتەوە.

بە پێی شیکارییە وردەکانی دیمانە و کۆدینگ کردنی وتەزا و چەمکەکان، مۆدێلێکی شیکاریی لە هۆکارەکان، دیاردەی تەوەری، کردەوەی ستراتیژی و لێکەوتەی هاوسەرگیریی کاتی وەدەست هات کە بەم شێوەیە:

کۆبەندیی و پێشنیارەکان

هاوسەرگیری ناوەندێکی کۆمەڵایەتییە کە تێیدا ژن و پیاو لە ڕێگەی گرێبەستێکی یاسایی، ئایینی و ئەخلاقی وەک ژن و مێرد پێکەوە دەژین. هاوسەرگیری لە ڕێگەی دابین کردنی بەستێنێک بۆ تێرکردنی خواستە سۆزداریی، ئابووریی و دەروونییەکانی ئەندامانی کۆمەڵگا دەورێکی گرنگی لە کاردکردی کۆمەڵگادا هەیە. هاوسەرگیری و شێوازی هاوسەربژێری هەمیشە پەیوەست بە بەها و نۆرمە کۆمەڵایەتییەکانە. وەک وترا لە وڵاتی کۆماری ئیسلامی ئێران هاوسەرگیری، پەیوەست بە فیقهی شێعەی ئیمامییەیە و فیقهیش بنەمای ماده یاساییەکانە. بە پێی بنەما یاسایی و فیقهییەکان لە ئێران، دوو جۆری هاوسەرگیریی هەمیشەیی و کاتی (بڕیاری مەحرەمێتی) بە فەرمی دەناسرێ کە لە سۆنگەی فیقهی و یاساییەوە شەرعییەتی هەیە. کەسانێکی وەکوو مورتەزا موتەهەری بۆ ڕێگری لە ڕەبەنایەتی گەنجان یان پێشگری لە کۆمۆنیستی سێکسی، پێشنیاری مەتعە دەدات. هەروەها کەسانێکی وەکوو ئەکبەر هاشمی ڕەفسەنجانی، مستەفا پوورمحەمەدی، قەرائەتی و دیکەی سیاسەتدارێژەرانی ئایینی و حکومەتی لە میدیا و تریبۆنە فەرمی و نافەرمییەکانەوە وەک ڕێگە چارەیەکی سەرەکی بۆ پاراستنی پاکداوێنی کۆمەڵگا پێداگرییان لە سەر پێویستیی هاوسەرگیریی کاتی کردووە. لە بەرامبەردا، هەندێ لە فەقێکان بۆ وێنە ئایەتوڵا سانعی مەتعە تەنیا گرێ دەداتەوە بە بارودۆخی جەنگ لە سەرەتاکانی ئیسلام و لە کۆمەڵگای ئەورۆییدا وەک یەکێک لە فاکتەرەکانی داڕمانی بنەماڵە پێناسەی دەکەن. هەروەها چالاکڤانانی مافەکانی ژنان هاوسەرگیریی کاتی بە فاکتەری بەرهەمهێنانەوەی هەڵاواردنی ڕەگەزێتی لە دژی ژنان، پێشێلکردنی مافەکانی ژنان، سست بوونی بنیاتی بنەماڵە و پەرەسەندنی فرەهاوسەری و نەخۆشیی نزیکی و تەشەنەسەندنی لەشفرۆشی دەزانن و لە دژی دەوەستنەوە.

بڕیاری مەحرەمێتی کە لە ڕوانگەی ئایینی و یاساییەوە لەگەڵ هاوسەرگیریی کاتی بە یەکسان دادەنرێ، لە نێو کچان و کوڕانی منداڵ و مێرمنداڵی لە بنەماڵە نەریتخواز و ئایینییەکان ڕوو دەدا بۆ ئەوەی بنەماڵەکان لەم ڕێگەوە، ڕفتاری سێکسی ڕۆڵەکانیان کۆنترۆڵ بکەن. هەروەها هەندێ لە گەنجان لە بنەماڵە نەریتیی و ئایینییەکان بە مەبەستی ئاشنابوونی زێدەتری بەر لە هاوسەرگیری، بڕیاری مەحرەمێتی بۆ خۆیان بە شەرعی و شیاو دەزانن. تۆمار کردنی هاوسەرگیریی کاتی یان بڕیاری مەحرەمێتی، لە ئەگەری دووگیانی یان مەرجی گرێدراو بە مارەکردنە کە مادەی 21ـی یاسای پشتیوانیی بنەماڵە پەسندکراوی 1391ـی هەتاوی پێداگری لە سەر کردووە. سەرەڕای جیاوازیی ناوەڕۆکی لە بڕیاری مەحرەمێتی و هاوسەرگیریی کاتی، هیچ چەشنە یاسایەک بۆ بڕیاری مەحرەمێتی بوونی نییە. کارکردی ئەرێنی بڕیاری مەحرەمێتی بۆ گەورەسااڵنی ژوور 18 ساڵ ئاشنایی پتری بەر لە هاوسەرگیرییە؛ بەڵام هەندێ لە کارکردە نەرێنییەکانی وەکوو زەختی کۆمەڵایەتی لە سەر کچ یان کوڕ بۆ هاوسەرگیریی لەگەڵ هەمان کەس دەتوانێ لە داهاتوودا ببێتە هۆی داڕمانی بنەماڵە. لە لایەکی تریشەوە ئەگەر پەیوەندیی سێکسی لە ئارادا بێ، لێکەوتەی نەرێنی بڕیاری مەحرەمێتی بۆ ژن زیاتر دەبێ و بەو پێیەی کە ئەم هاوسەرگیرییە لە هیچ کوێ تۆماری یاسایی و سیستەمی نەبووە و ماره بڕین بە پێی عورف و ڕێوڕەسمی نەریتی ئەنجام دراوە، پیاو هیچ چەشنە بەرپرسایەتی و پابەندییەکی بەرامبەر بەم دۆخە نییە. هەروەها ئەگەر بڕیاری مەحرەمێتی لە تافی منداڵی و مێرمنداڵی بێ، بە هۆی هەلومەرجی تایبەتیی تەمەنی باڵقبوونەوە، ئەگەری پەیوەندیی سێکسی لە ئارادایە کە لە زۆربەی حاڵەتەکاندا دەبێتە هۆی هاوسەرگیری و منداڵهاوسەری. لە گرینگترین ئاسەوارەکانی ئەم چەشنە هاوسەرگیرییانە دەتوانین ئاژە بکەین بە وازهێنانی منداڵان و مێرمنداڵان لە خوێندن، دووگیانبوونی

نەخوازراو و پێشوەختە، نەخۆشی دەروونی و جەستەیی و منداڵبێوەیی. بەم پێیە، نووسەر بە پێی هەلومەرجی کەلتووریی، ئایینی و یاسایی کۆمەڵگا، ڕێکارگەلێک دەخاتە ڕوو کە زیانەکانی ئەم چەشنە هاوسەرگیرییانە و بڕیاری مەحرەمێتی کەم دەکاتەوە.

1) یاسادانان بۆ زیادکردنی تەمەنی هاوسەرگیریی کاتی و بڕیاری مەحرەمێتی بۆ تەمەنی 15 ساڵان

مادەی 1041ـی یاسای مەدەنی لە مەڕ تەمەنی یاسایی هاوسەرگیریی دەڵێ: «نیکاحی کچان بەر لە گەیشتن بە تەمەنی 13 ساڵی تەواوی هەتاوی (لە نۆ ساڵان) و کوڕان بەر لە تەمەنی 15 ساڵی تەواوی هەتاوی بەستراوەتەوە بە ئیزنی سەرپەرشت بە مەرجی ڕەچاو کردنی بەرژەوەندی بە پێی لێکدانەوەی دادگای شیاو. ئەم یاسایە هاوسەرگیریی کاتیش دەگرێتەوە. بەڵام بڕیاری مەحرەمێتی لە تەمەنی کەمتر لەو تەمەنەی کە باس کرا لە یاساشدا ئەنجام دەدرێت؛ چوونکە لە چوارچێوەی ئایینی و بە نهێنی و بە بێ تۆمارکردنی فەرمی ئەنجام دەدرێت. بەو پێیەی کە هەوڵی چالاکڤانانی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە پێناو چاکسازی لە یاسای هاوسەرگیری بۆ تەمەنی 15 ساڵان بۆ کچانە، پێشنیار دەکرێ یاسای تەمەنی بڕیاری مەحرەمێتی و هاوسەرگیریی کاتی بۆ تەمەنی 15 ساڵان بەرز بکەنەوە.»

2) تۆمارکردنی فەرمی و یاسایی بڕیاری مەحرەمێتی / هاوسەرگیریی کاتی لە نووسینگەکانی تەڵاق و هاوسەرگیری

لە ئێستادا مادەی 645 یاسای سزای ئیسلامی، تۆمارنەکرانی نیکاحی هەمیشەیی، بۆ ژن و مێرد وەک تاوان لە قەڵەم دەدات. هەوەها بە پێی مادەی 21ـی یاسای پشتیوانیی بنەماڵە پەسندکراوی 1391، لە ئەگەری دووگیانی و ڕێککەوتنی لایەنەکان، هاوسەرگیری تۆمار دەکرێت. ئەمە لە حاڵێکدایە کە بۆ بڕیاری مەحرەمێتی، هیچ یاسایەک دانەبەزێنراوە. واتە ئەگەر هاوسەرگیریی کاتی و بڕیاری مەحرەمێتی کە ناوەڕۆکەکەیان جیاوازە، بە یەکسان بزانین هاوسەرگیریی منداڵان و مێرمنداڵان تەنیا لە حاڵەتی دووگیان‌بوونیاندا تۆمار دەکرێت! نووسەر بە بێ ڕوانگەی لاگرانە و تەنیا بە ئاراستەی زانستی و خەڵکناسی بابەتەکانی لێک داوەتەوە، لەو بڕوایەدایە کە تۆمارکردنی یاسایی بڕیاری مەحرەمێتی و هاوسەرگیریی کاتی دەبێتە هۆی دەستپێگەیشتن بە خزمەتگوزارییە یاساییە سەرەتاییەکان و پاراستنی زیدەتری مافی لایەنەکان لەم پەیوەندییە هاوسەرێتییەدا؛ چوونکە تۆمارنەبوونی دەبێتە هۆی ئەوەی زۆرێک لە مافەکانی هەر دوو هاوسەرەکان بەتایبەت ژنان پێشێل بکرێت. خوتبەی ماڕە بڕینی کاتی یان بڕیاری مەحرەمێتی بە جۆرێکە کە بە شێوەی نهێنیش ئەنجام دەدرێ، کەواتە پێشنیار دەکرێ لە نووسینگەکاندا تۆمار بکرێ و لانیکەم بە بەشداریی دوو شایەت ماڕە بکرێن و پیاو نەتوانێ ژنێ زیاتر سیغە بکا بۆ ئەوەی لە سۆنگەی یاساییەوە بتوانرێ بە دواداچوون لێکەوتەکانی بکرێت.

3) بە ناچاریکردن و بێبەرامبەربوونی خوێندن

لە بڕیاری مەحرەمێتی کە بنەماڵە نەریتی و ئایینییەکان بۆ منداڵان و مێرمنداڵانی ئەنجام دەدەن، مەرجی نەبوونی پەیوەندیی سێکسی یەکێک لە بنەما قبوولکراوەکانە. ئەگەرچی لە ڕوانگەی شەرعییەوە هیچ پێگەیەکی نییە و لەگەڵ یەکەم ساتەوەختی ماڕە کردن، پەیوەندیی سێکسی ڕێگەپێدراوە. ئەو مێرمنداڵ و

منداڵانەی کە لێک ماڕە دەکرێن لە ئەگەری دووگیانبوون و پەیوەندیی سێکسی پاش کەمێک ماڕەی هەمیشەیی دەکرێن. لە گرنگترین لێکەوتەکانی بڕیاری مەحرەمێتی، بێهۆگریی بۆ خوێندن و وازهێنان لە خوێندنە. ناوەندە یاساییەکان و پەروەردە لە ڕێگەی بە ناچاریکردنی خوێندن هەتا تەمەنی 18 ساڵان و قۆناغی دیپلۆم و لە هەمان کاتدا بەو ڕاهێنانەی کە لە قوتابخانەکاندا بە قوتابیان و بنەماڵەکانیان دەدرێ دەتوانن کاتی بڕیاری مەحرەمێتی و هاوسەرگیریی کاتی بخەنە دواوە.

4) ڕاوێژەری یاسایی و تەندروستی لە بڕیاری مەحرەمێتی / هاوسەرگیریی کاتی

ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوە ئەوە دەردەخەن کە زانیاریی یاسایی ئەو کەسانەی کە ئەزموونی هاوسەرگیریی کاتییان بووە، زۆر کەمە و ئەم بابەتە ژنان تووشی کێشەگەلی وەکوو بە جێهێشتنی ژن بەر لە کۆتایی هاتنی ماوەی سیغە بە بێ بەخشینی ماوە دەکات. بەڵام ئەگەر هاوسەرگیریی کاتی لە نوسینگەکاندا تۆمار بکرێ، ڕاوێژکاری یاساییش پێشکەش بکرێ ئەوە لایەنەکان لە هاوسەرگیریی کاتیدا بە تەواوەتی لە مافەکانی خۆیان ئاگادار دەبن و بواری پێشێلکردنی مافی تاکەکان سنوردارتر دەبێتەوە. خاڵێکی دیکە ئەوەیە کە هاوسەرگیریی کاتی مەرجێکی وەکوو ڕاگرتنی عەدەی هەیە. واتە ژن دەبێ چاوەڕێ بێ بۆ ئەوەی ماوەی عەدەکەی کۆتایی پێ بێ (کە زیاتر 45 ڕۆژە) و پاش ئەوە ببێتە سیغەکراوی پیاوێکی دیکە. بەڵام لە ئێستادا شایەدی جۆرەکانی هاوسەرگیریی کاتین کە پیاوانی دەوڵەمەند و خوداپێداو، ژنانی خوازیاری سیغە بە بێ ڕەچاوکردنی عەدە، بۆ چەندین جار سیغە دەکەن و ئەم نەریتە بووەتە جۆرێک سەرچاوەی داهات بۆ ژنان و ڕابواردن بۆ پیاوە هەوەسبازەکان. لێرەدا دووگیانبوونی نەخوازراو، لە باربردنی کۆرپەلە، نەخۆشیی نزیکی بەدی دێ کە ئەوەش بە هۆی ناوشیاری سەبارەت بە پرسە تەندروستییە سێکسییەکانە. کەواتە ئەو هاوسەرانەی کە هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی ئەنجام دەدەن دەبێ سەردانی ناوەندەکانی تەندروستی بکەن و لە تێبینیەکانی پێشگری و تەندروستیی سێکسی بە ئاگا بن و بۆ ئەو ژن و پیاوانەی کە پێشینەی هاوسەرگیریی کاتییان هەیە کارتی تەندروستی دەربکرێت.

5) مەرجدار و سنووردارکردنی یاسای سیغە / هاوسەرگیریی کاتی

بە گوێرەی ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوە بە گشتی هاوسەرگیریی کاتی وەک ڕێگە چارەیەک بۆ تێرکردنی فرەڕەنگیخوازی پیاوان و ڕێگەی بە کارهێنانی کاڵائاسایانەی ژنان بووە؛ ئەو پیاوانەی کە خێزاندارن و بۆ تێرکردنی فرەڕەنگیخوازی خۆیان ڕوو دەکەنە هاوسەرگیریی کاتی پێشنیاریان پێ دەکرێ کە هاوسەرگیریی کاتیش پەیوەست بکرێتەوە بە ڕەزامەندیی هاوسەرەکان و پیاو (هاوسەردار و سەڵت) بۆی نەبێ لە یەک کاتدا پتر لە ئافرەتێک سیغە بکات. ئەم مەرجدارکردنی یاسایە ڕێگری لە کەڵکاوەژوویی شەرعی لەم یاسایە دەکات. لە لایەکی تریشەوە هاوسەرگیرییە کاتییەکان لە ڕووی زەمەنییەوە بۆ سەر کورتماوە، ناوەندماوە و درێژماوە دابەش دەبێت. پێشنیاری دەکرێ کاتی هاوسەرگیریی کاتی بە شێوەی یاسایی، مامناوەندماوە ڕەچاو بکرێ و ئەگەر داوا کرا درێژ بکرێتەوە. چوونکە لە حاڵەتی کورتخایەندا جۆرێک تەشەنەسەندنی لەشفرۆشی و بێرەوشتییە و لە حاڵەتی درێژماوەدا لە ئەگەری نەبوونی لێکتێگەیشتن، بۆ ژنان بە هۆی ئەوەی مافی هەڵوەشاندنەوەیان نییە، ئازاربەخشە.

6) یاسادارێژی لە بواری نەفەقە و مافی هەڵوەشانەوە بە قازانجی ژنان لە هاوسەرگیریی کاتیدا

بەو پێیەی کە لە هاوسەرگیریی کاتیدا جۆرێک نایەکسانیی یاسایی بەدی دەکرێ و ژنان لە هاوسەرگیریی کاتی لە چاو هاوسەرگیریی هەمیشەیی ڕووبەڕووی نایەکسانی زێدەتر دەبنەوە، پێشنیار دەکرێ کۆمەڵێ یاسا ئامادە و ڕێک بخرێ بۆ ئەوەی ئافرەتان لە هاوسەرگیریی کاتیدا لە مافی نەفەقە سوودمەند بن؛ چوونکە ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوە دەریدەخا کە زۆرێک لە ژنان بە مەبەستی دابین کردنی خواستە مادییەکان مل بە هاوسەرگیریی کاتی دەدەن؛ لە حاڵێکدا کە یاسا، نەفەقە لە هاوسەرگیریی کاتیدا بە مافی ژنان نازانێت. هەروەها لە ئەگەری زەخت و تەنگانە مافی هەڵوەشانەوەش دەبێ وەکوو هاوسەرگیریی هەمیشەیی بدرێ بە ئافرەتان بۆ ئەوەی لەو حاڵەتانەی کە ژنان ڕووبەڕووی زیان یان تووندوتیژی دەبنەوە و درێژەدان بە ژیان لەگەڵ هاوسەرەکەیان بە ناموکین دەزانن بتوانن بە شێوەی تاکلایەنانە هاوسەرگیریی کاتی هەڵبووەشێنێتەوە.

7) باشتر کردنی بارودۆخی ئابووریی، هەلی کار و کارخولقێنی

لە شیکاریی دیمانەکان، حاڵەتی بێژومار لەو ژن و پیاوانەی کە ئەزموونی هاوسەرگیریی کاتییان هەبوو، هۆکاری ملدان بە هاوسەرگیریی کاتیان بە نەبوونی کار و بارودۆخی لاوازی ئابووریی دەزانی. بەدەر لەوە، لە پێکهاتەی کۆمەڵگای ئێرانی ڕێژەی بەشداریی ئابووریی ژنان کەمترە و ئەم دۆخە، هەژاری و بارودۆخی خراپی ئابووریی ژنان تۆختر دەکات. کەواتە پێشنیار دەکرێ ڕێکخراوەگەلی وەکوو وەزارەتی کار و هەرەوەرزی، شارەوانییەکان، وەزارەتی پیشە و کانزا و ... بە دابینکردنی هەلی کار و لە ڕێگەی کارخولقێنییەوە هەلی کار بڕەخسێنن بۆ ئەوەی بارودۆخی ئابووریی گەنجان بۆ هاوسەرگیریی هەمیشەیی دابین ببێ و لە لایەکی دیکەشەوە ڕێژەی بەشداری ئابووریی ژنان بەتایبەت ژنانی خۆسەرپەرشت زیاد بکرێ بۆ ئەوەی لە ملدان بۆ هاوسەرگیریی کاتی بە هۆی هەژاری ئابووریی و بێکاری پاشگەز ببنەوە.

8) دەوری زانایانی ئایینی وەک هۆکاری گۆڕینی بێچمی هاوسەرگیریی کاتی لە ئێران

زانایانی ئایینی وەک یەکێک لە گرنگترین فاکتەرەکانی گۆڕینی کۆمەڵایەتی لە ئێران دەتوانن بە دەرکردنی فتوایەکی شەرعی و شرۆڤەی فەلسەفەی ڕاستەقینەی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی، خەسارەتەکانی ئەم چەشنە پەیوەندییە کەم بکەنەوە. هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی بە مەبەستی ڕێگری لە لەشفرۆشی و بێئەخلاقی ئامادە کراوە؛ بەڵام لە کۆمەڵگای ئەورۆیی بە هۆکارگەلی جیاواز وەکوو بێدەنگی یاسا، هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی کە بە شێوەی نهێنی ئەنجام دەدرێ دەبێتە هۆی لە دایکبوونی منداڵی نەخوازراو، لە باربردنی کۆرپەلە بە شێوەی نایاسایی و ناتەندروست، تەشەنەسەندنی لەشفرۆشی، ئاسانکاری بۆ منداڵهاوسەری، سستکردنی بنیاتی بنەماڵە و ... . کەواتە بێچم و ڕەوانەتی هاوسەرگیریی کاتی لە ناوەڕۆک و ئامانجەکەی دوور کەوتۆتەوە. بەو پێیە فتوای شەرعی زانایانی ئایینی لە سەر بنەمای تۆمارکردنی فەرمی هەر هەموو هاوسەرگیرییە کاتییەکان لە نووسینگە یاساییەکانی تۆمار کردنی هاوسەرگیری و تەڵاق گرنگترین فاکتەرە بۆ هەرچی زیاتر کەمکردنەوەی لێکەوتە نەرێنییەکانی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی.

9) بەستێنسازی کەلتووریی و کۆمەڵایەتی لە ڕێگەی میدیا گشتییەکان و ئێنجیۆکان

وشیارکردنەوە و ڕاهێنان یەکێک لە کاریگەرترین فاکتەرەکان لە بواری ڕێگری لە خەسارە کۆمەڵایەتییەکانە. میدیا گشتییەکانی وەکوو میدیای نیشتمانی، هەواڵدەرییەکان، گۆڤارەکان و بەتایبەت تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە ڕێگەی پیشاندانەوەی خەسارەتەکانی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی بێ تۆمارکردنی یاسایی و هەروەها زیانیاری بەخشین سەبارەت بە مەرجە یاساییەکانی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی دەتوانن لێکەوتەی نەرێنی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی کەم بکەنەوە. هەروەها ئێن جی ئۆگەلی وەکوو ئەنجومەنەکانی پشتیوانی لە مافەکانی منداڵان و ژنان دەتوانن لە بواری ئاگادارکردنەوە و ڕاهێنانی بنەماڵەکان دەورێکی بەرچاویان هەبێ کە هەڵبەت ئەمە پێویستی بە هاوکاری ناوەندە دەوڵەتییەکانە. لە لایەکی تریشەوە لەم ساڵانەی دواییدا سینەماکاران و سلێبریتییەکانیش لە کاروباری کۆمەڵایەتی دەورێکی بەرچاویان هەبووە و لە حاڵەتگەلێکی وەکوو ئازاراندنی سێکسی منداڵان و ژینگە توانیویانە لە ڕێگەی فیلمسازی، لاپەڕەی ئەنتەرنێتی (ئینستاگرام و تووێتەر) لە بواری ئاگادارکردنەوە و زانیاریبەخشین داپەڕی کاریگەریان هەبێت. لەم بوارەدا، هونەرمەندان بە بەرهەمی هونەری و چالاکییە کۆمەڵایەتییەکان بە بابەتێتی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی لە ئێن جی ئۆکان و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دەتوانن لە کەمکردنەوەی هەندێ لە لێکەوتە نەرێنییەکانی هاوسەرگیریی کاتی / بڕیاری مەحرەمێتی دەورێکی تۆختریان هەبێت.

سەبارەت بە نووسەر

کامیل ئەحمەدی، خەڵکناسی کۆمەڵایەتی و توێژەر، براوەی خەڵاتی «ناموووس» لە زانکۆی یاسای لەندەن لە بنیاتی مافەکانی ژنان **(IKWR)** و براوەی خەڵاتی «ئاشتی» بنیاتی جیهانی ئاشتی بەشی ئەدەبیات و زانستە مرۆییەکان لە زانکۆی **جۆرج واشینگتۆنە**. توێژینەوەکانی کامیل ئەحمەدی سەبارەت بە گەشەی کۆمەڵایەتی و نێودەوڵەتی، ئێتنیکەکان و پرسەکانی پەیوەست بە ڕەگەزێتی (جێندەر) و منداڵان بووە. وتار و توێژینەوەکانی پێشووی ناوبراو بە زمانەکانی ئینگلیزی، تورکی ئەستەنبوڵی، فارسی و کوردی لە ژێر ئەم ناوانە چاپ کراون:

- **ڕوانینێکی دیکە بۆ ڕۆژهەڵات و باشووری ڕۆژهەڵاتی تورکیا** (ڕوانینێکی خەڵکناسانە بۆ داب و نەریتی مزۆپۆتامیا)؛ (Etkim press (Istanbul, Turkey 2009

-**بە ناوی نەریت** (توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە خەتەنەی ژنان لە ئێران) کە لە لایەن Uncut Voices Press-Frankfurt و وەشانخانەی شیرازە چاپ کراوە؛

- **زایەڵەی بێدەنگی** (توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە هاوسەرگیری پێشوەختەی منداڵان لە ئێران) بڵاو بۆتەوە لە Nova Science Publisher, Inc., New York 2017؛

- **ماڵێک لە سەر ئاو** (توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە سیغە / هاوسەرگیری کاتی لە ئێران) کە دەقە فارسییەکەی لە لایەن وەشانخانەی شیرازە بڵاو بۆتەوە و وەشانخانەی مێهری لە لەندەنیش دەقە ئینگلیزییەکەی چاپ کراوە؛

- **ماڵێک بە درگای ئاوەڵاوە** (توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە هاوسەرگیری سپی لە ئێران) بە ئینگلیزی و فارسی کە وەشانخانەی مێهری لە لەندەن چاپ کراوە؛

- توێژینەوەیەکی دیکە بە ناوی **تاڵانی منداڵی** بۆ ئەنجوومەنی پشتیوانی لە مافەکانی منداڵان ئەنجام درا کە بابەتی زبڵگەڕی منداڵانی لە تاران تاوتوێ کردووە و لە ساڵی 1398ـی هەتاوی ڕوونوێنی کرا؛

- دەقی ئینگلیزی و فارسی دەقی **شاری قەدەغەکراو** (توێژینەوەیەک سەبارەت بە ناهاوسانان لە ئێران) کە هەندێ وتاریشی بە زمانەکانی فارسی و ئینگلیزی لێ دەرکێشراوە و چاپ کراوە و لەم ماوەی دواییدا لە لایەن وەشانخانەی مێهری لە لەندەن چاپ کرا؛

- و توێژینەوەیەکی ناوبراو لە ژێر ناوی لە **سنووڕەوە هەتا سنوور** (توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە شوناس و ئێتنیکایەتی لە ئێران) کە 5 ئێتنیکی عەرەب، بەلووچ، کورد، فارس و تورکی تاوتوێ کردووە کە هەندێ وتاریشی بە زمانەکانی فارسی و ئینگلیزی لێ دەرکێشراوە و چاپ کراوە و لەم ماوەی دواییدا لە لایەن وەشانخانەی مێهری لە لەندەن چاپ کرا؛

-دواین توێژینەوەکانی نووسەر سەبارەت بە **خەتەنەی پیاوان** و **جۆرەکانی کاری منداڵان لە ئێران** خەریکە چاپ دەکرێت.

توێژینەوەکانی لە ماڵپەڕی خۆیان دەست دەکەوێت: www.kameelahmady.com

سەرچاوە کان:

1. گیدنز، آنتونی (1389). *جامعه‌شناسی*، ترجمهٔ حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.
2. نورعلیزاده میانجی، مسعود (1388). مدل اسلامی مصون‌سازی رفتار جنسی با تأکید بر پیشگیری و درمان انحراف‌ها و مشکلات جنسی، *فصلنامهٔ علمی تخصصی اسلام و روان‌شناسی*، سال سوم، شمارهٔ 5، ص 142-107.
3. ساروخانی، باقر (1385). *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده*، تهران: نشر سروش
4. هاشمی بهرمانی، عماد (1392). *اعتدال و پیروزی* (هاشمی رفسنجانی کارنامه و خاطرات 1369). تهران: دفتر نشر معارف انقلاب.
5. حاجی اسماعیلی، محمدرضا (1391). ازدواج موقت و پیامدهای آن، *فصلنامهٔ فقه مدنی*، شماره 6، ص 87-65
6. ولوجردی، محمد (1371). *ازدواج موقت از دیدگاه حقوقی، اجتماعی و اهل سنت*، تهران: سازمان تبلیغات کشور.
7. Beck, G. (1995). *The Normal Chaos of Love*. London: Polity Press